

Ευφροσύνη Καγιάρα-Περδικάκη

Νεοελληνικός Λόγος

Α', Β' & Γ'
Λυκείου

- 35 Κείμενα
- 350 Ασκήσεις-Απαντήσεις
- 84 Ανεπτυγμένα θέματα και έννοιες
- Απαντήσεις στα θέματα παραγωγής λόγου των Πανελλαδικών Εξετάσεων

ISBN 978-960-456-478-1

© Copyright: Ε. Καγιάρα-Περδικάκη, Εκδόσεις ΖΗΤΗ, Θεσσαλονίκη, 2017

Εικονογράφηση - εικόνα εξωφύλλου: Ζέφη Αλκαλάι

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία

Εκτύπωση

Βιβλιοδεσία

Π. ΖΗΤΗ & Σια ΟΕ

18ο χλμ Θεσ/νίκης-Περαίας

Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19

Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΖΗΤΗ**

www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Αρμενοπούλου 27, 546 35 Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310.203.720, Fax: 2310.211.305 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ - ΠΩΛΗΣΗ ΛΙΑΝΙΚΗ-ΧΟΝΔΡΙΚΗ

Χαριλάου Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα

Τηλ.-Fax: 210.3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

Στην οικογένειά μου
Στους μαθητές μου
Στους συμπολίτες μου

«Τη γλώσσα μού έδωσαν ελληνική·
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου».

«Τό Άξιον έστί»
Οδυσσέας Ελύτης

ΠΡΟΛΟΓΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

Το παρόν εκδοτικό εγχείρημα είναι καταστάλαγμα εκπαιδευτικής εμπειρίας 34 χρόνων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και καρπός «θητείας» στο 46^ο Βαθμολογικό Κέντρο των Πανελλαδικών Εξετάσεων για 25 χρόνια.

Η πρώτη μου συγγραφική προσπάθεια εκδόθηκε το 2010, όταν δημοσιεύθηκε μία φιλολογική εργασία μου, που αφορούσε την παραγωγή λόγου, με τίτλο: «Διαχρονικά και Σύγχρονα Θέματα». Η αναφερόμενη εργασία-βιβλίο εκδόθηκε από τη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαμίας σε συνεργασία με το Λύκειο Στυλίδας.

Η απόφασή μου για το δεύτερο εκδοτικό βήμα ενισχύθηκε από το ενδιαφέρον συναδέλφων και μαθητών, που ζητούσαν ένα αντίτυπο του πρώτου βιβλίου, ως εναλλακτικό εργαλείο δουλειάς οι φιλόλογοι και ως σχολικό βοήθημα έκθεσης οι μαθητές.

Με βάση την εμπειρία της πρώτης συγγραφικής προσπάθειας, το παρόν βιβλίο εμπλουτίστηκε με κείμενα-ασκήσεις και συμπληρώθηκε από περισσότερες ανεπτυγμένες έννοιες-θέματα. Διαμορφώθηκε έτσι μία συνολική πρόταση για την εμπέδωση της διδαχθείσας ύλης του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας, όπως αυτή ορίζεται από το αναλυτικό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας.

Το βιβλίο χωρίζεται σε τρία μέρη:

- Το Α' μέρος περιλαμβάνει τριάντα πέντε (35) κείμενα που αντιστοιχούν σε διαφορετικά κειμενικά είδη, όπως είναι: η επιστολή, η ομιλία, το άρθρο, το αποδεικτικό δοκίμιο, το στοχαστικό δοκίμιο, ένα επιστημονικό κείμενο, μία συνέντευξη, ένα λογοτεχνικό κείμενο (όπως ένα θεατρικό έργο) κ.ά.

Το περιεχόμενο των κειμένων ποικίλλει και αναφέρεται σε:

- σχολικά και γενικότερα εκπαιδευτικά θέματα
- ατομικά και κοινωνικά προβλήματα
- εθνικά και παγκόσμια ζητήματα, τόσο επίκαιρα όσο και διαχρονικά.

Για κάθε κείμενο ζητείται να συνταχθεί μια περίληψη και να απαντηθούν ασκήσεις «κλειστού», «ανοικτού» και «μεικτού» τύπου.

Τα κείμενα του Α' μέρους συνδυάζονται με αντίστοιχες έννοιες ή θέματα παραγωγής λόγου του Β' μέρους, έχοντας τα περισσότερα από αυτά τον ίδιο θεματικό πυρήνα και τα υπόλοιπα κάποια θεματική συνάφεια. Για τον λόγο αυτό προτείνεται κατά κείμενο –σε γενικό πίνακα– μία τουλάχιστον έννοια για παραγωγή λόγου.

- Το Β' μέρος αποτελείται από:

- Τριανταπέντε (35) θέματα παραγωγής λόγου σε επικοινωνιακό πλαίσιο:
(α) άρθρα, (β) ομιλίες-εισηγήσεις και (γ) επιστολές

- «**Επιτομή Λεξικού**» **τριανταπέντε (35) εννοιών** ως υποστηρικτικό υλικό για την παραγωγή λόγου, που ανταποκρίνεται στην αντιληπτική ικανότητα των μαθητών.

Ειδικότερα, οι μαθητές στο Β' μέρος του βιβλίου έχουν τη δυνατότητα να αναζητήσουν τις έννοιες που πραγματεύονται τα κείμενα του Α' μέρους και να βρουν πλούσια ύλη στα ανάλογα σχεδιαγράμματα ή στις αναλυτικές εφαρμογές για πολύ περισσότερες έννοιες ή θέματα παραγωγής λόγου, σύμφωνα με το ευρετήριο των θεμάτων-εννοιών που βρίσκεται στο τέλος του βιβλίου.

- ▶ **Το Γ' μέρος** περιλαμβάνει τις **περιλήψεις** των κειμένων και τις **απαντήσεις** των ασκήσεων του Α' μέρους.

Το παρόν βιβλίο άμεσα στοχεύει στο να προσφέρει μια επιπλέον βοήθεια στους μαθητές για την κάλυψη ενδεχομένως κάποιων «κενών», όσον αφορά τρεις παραμέτρους που συνυπολογίζονται στην αξιολόγηση του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας, οι οποίες είναι:

- η γλωσσική κατάρτιση των μαθητών
- η κατανόηση ενός κειμένου και η πύκνωσή του και
- η αποτελεσματική παραγωγή λόγου από αυτούς.

Σε ό,τι αφορά την τελευταία παράμετρο συνεκτιμώνται επίσης τρία (3) στοιχεία: η δομή, το περιεχόμενο της έκθεσης και η έκφραση-διατύπωση των απόψεων του μαθητή.

Επίσης, εκτός από την προσδοκώμενη χρησιμότητα του βιβλίου στην εξέταση και αξιολόγηση των μαθητών, **έμμεσα επιδιώκει να αφυπνίσει την αγάπη τους για τη μητρική μας γλώσσα**, που τόσο πολύ δοκιμάζεται λόγω της κρίσης, την οποία υφίστανται όλες οι αξίες του πολιτισμού μας.

Αξίζει, ακόμη, να υπενθυμίσουμε ότι –ανεξάρτητα από τον βαθμό επίδοσης των μαθητών στο σχολείο ή τον τελικό βαθμό επιτυχίας τους στις Πανελλαδικές Εξετάσεις– οι μαθητές πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι **μεγαλύτερη αξία έχει η καλλιέργεια της σκέψης**, η κατάκτηση του ορθού λόγου, η ικανότητα της έκφρασης ιδεών και συναισθημάτων, που τόσο απαραίτητα είναι και τόσο πολύτιμα αποδεικνύονται κατά την πορεία μας στη ζωή.

Το βιβλίο εικονογραφεί η κα Ζέφη Αλκαλάι, έμπειρη σκιτσογράφος που εργάστηκε στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Τα σκίτσα της είναι νεανικά, επίκαιρα και χιουμοριστικά. «Τραβούν» το μάτι του μαθητή, «ξεκλειδώνουν» τη σκέψη του και ενεργοποιούν τη βούλησή του για μελέτη και προσωπική δημιουργία.

 Τέλος, ο σύνδεσμος <http://www.ziti.gr/docs/pdf/1632-logos.pdf> παρέχει πρόσβαση σε ψηφιακό αρχείο pdf το οποίο ενημερώνεται με τις **απαντήσεις των θεμάτων παραγωγής λόγου των Πανελλαδικών Εξετάσεων**.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' ΜΕΡΟΣ: ΚΕΙΜΕΝΟΛΟΓΙΑ – ΑΣΚΗΣΙΟΛΟΓΙΑ

Εισαγωγή Α' Μέρους	10
Κατάλογος - ευρετήριο κειμένων	12
Κείμενα – Ασκήσεις	15
(1) Αν ανοίξουμε στα παιδιά την καρδιά μας... [σ. 15] ♦ (2) Τα παιδιά μελετούν, αλλά δεν κατανοούν [σ. 18] ♦ (3) Η παιδεία, το σταυρόλεξο της ζωής και η ελευθερία [σ. 22] ♦ (4) Διάλογος δύο γενεών [σ. 25] ♦ (5) Διαφήμιση και Σχολική Νεότητα [σ. 29] ♦ (6) Επιθετικότητα και σχολικός εκφοβισμός - Θυματοποίηση [σ. 32] ♦ (7) Περί Αριστείας [σ. 35] ♦ (8) Οι συνθήκες ζωής στις μεγαλουπόλεις [σ. 38] ♦ (9) Η αυτοκριτική και η αναγκαιότητά της [σ. 41] ♦ (10) Η Ασπίδα [σ. 45] ♦ (11) Στάσεις κοινωνίας για την αναπηρία [σ. 48] ♦ (12) Εγώ ή εμείς; [σ. 52] ♦ (13) Η δύναμη της γλώσσας [σ. 55] ♦ (14) Λέξεις – χρησμοί, λέξεις ενώσεως αψιδωτής... [σ. 58] ♦ (15) Μνήμη [σ. 61] ♦ (16) Ο ιστός που μας κρατάει [σ. 64] ♦ (17) Ο ελληνισμός σήμερα [σ. 67] ♦ (18) Κτισμένη κληρονομιά [σ. 70] ♦ (19) Η Νεοελληνική φυσιογνωμία [σ. 73] ♦ (20) Εν τω μεταξύ [σ. 76] ♦ (21) Η ποίηση είναι μία διαρκής επανάσταση [σ. 79] ♦ (22) Παιδιά ενός κατώτατου θεσμού [σ. 83] ♦ (23) Ξενοφοβία [σ. 87] ♦ (24) Η προσφυγιά [σ. 91] ♦ (25) Μπρεχτ και Χίτλερ [σ. 96] ♦ (26) Η διαδικτυακή μας εξάρτηση [σ. 100] ♦ (27) Οι κοινωνίες της επιτήρησης [σ. 103] ♦ (28) Το τέλος του ηρωισμού [σ. 106] ♦ (29) Οι ρίζες του μίσους [σ. 109] ♦ (30) Οι στόχοι της επιστήμης [σ. 112] ♦ (31) Πρέπει να δοκιμαστεί κι άλλο [σ. 115] ♦ (32) Η αντικουλτούρα των ναρκωτικών [σ. 118] ♦ (33) Τι Σημαίνει να Είσαι Ανθρώπινος [σ. 121] ♦ (34) Η δοκιμασία ενός πολιτισμού [σ. 124] ♦ (35) Τα 8 θανάσιμα αμαρτήματα του πολιτισμού μας [σ. 127]	

Β' ΜΕΡΟΣ: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Εισαγωγή Β' Μέρους	132
Κειμενικές ιδιότητες της έκθεσης	134
Α' Ενότητα: Κείμενα Παραγωγής λόγου σε επικοινωνιακό πλαίσιο	135
1. Άρθρα	136
(1) Η στάση μας απέναντι στα άτομα με ειδικές ανάγκες [σ. 139] ♦ (2) Η θέση της γυναίκας στη σημερινή κοινωνία [σ. 142] ♦ (3) Η συμπεριφορά του ανθρώπου απέναντι στη φύση [σ. 144] ♦ (4) Η ροπή των νέων προς τις ανώτερες σπουδές [σ. 147] ♦ (5) Κρίση του Τύπου [σ. 151] ♦ (6) Η αμφισβήτηση του εκπαιδευτικού συστήματος [σ. 153] ♦ (7) Τα αδέσποτα ζώα [σ. 156] ♦ (8) Η κρίση των ανθρώπινων σχέσεων [σ. 158] ♦ (9) Αξιοκρατία – Αναξιοκρατία [σ. 160] ♦ (10) Ο ηλεκτρονικός αναλφαβητισμός [σ. 162] ♦ (11) Κινητά τηλέφωνα [σ. 164] ♦ (12) Η κρίση της οικογένειας [σ. 167] ♦ (13) Δημοκρατία και Ειρήνη [σ. 171] ♦ (14) Τα σύγχρονα πρότυπα [σ. 175]	

2. Ομιλίες – Εισηγήσεις	178
(1) Δικαίωμα υγιούς ζωής σε αρμονία με τη φύση [σ. 181] ♦ (2) Η διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας [σ. 183] ♦ (3) Τρομοκρατία [σ. 186] ♦ (4) Η εγκληματικότητα στην εποχή μας [σ. 190] ♦ (5) Ενδοσχολική βία [σ. 193] ♦ (6) Ξενοφοβία [σ. 196] ♦ (7) Κάπνισμα και Υγεία [σ. 200] ♦ (8) Επιβολή ομαδικής ποινής σε μαθητές [σ. 203] ♦ (9) Η ρύπανση του Μαλιακού Κόλπου, [σ. 205] ♦ (10) Σχέσεις των εφήβων με το περιβάλλον τους [σ. 207] ♦ (11) Κοινωνική δικτύωση (facebook) [σ. 209] ♦ (12) Οφέλη από τα ατομικά και ομαδικά αθλήματα [σ. 213] ♦ (13) Η μουσική [σ. 216] ♦ (14) Παραβιάσεις των δικαιωμάτων του παιδιού [σ. 220]	
3. Επιστολές	224
(1) Εργασία - Ανεργία νέων [σ. 226] ♦ (2) Προστασία του καταναλωτή [σ. 228] ♦ (3) Χουλιγκανισμός [σ. 230] ♦ (4) Ηλεκτρονική Επιστολή - Email [σ. 232] ♦ (5) Πενθήμερες σχολικές εκδρομές [σ. 234] ♦ (6) Διακοπή φοίτησης μαθητή στο Λύκειο [σ. 237] ♦ (7) Γλυπτά του Παρθενώνα [σ. 240]	
Β' Ενότητα: «Επιτομή» Λεξικού εννοιών για παραγωγή λόγου	244
1. «Επιτομή» Λεξικού εννοιών ανεπτυγμένων με διαγραμματική μορφή	245
(1) Ανθρώπινα δικαιώματα [σ. 247] ♦ (2) Ανθρωπισμός [σ. 251] ♦ (3) Γλώσσα [σ. 256] ♦ (4) Διαφήμιση [σ. 258] ♦ (5) Εθελοντισμός [σ. 261] ♦ (6) Ελευθερία (απόλυτη) [σ. 263] ♦ (7) Ελληνισμός – Εθνική Αυτογνωσία [σ. 265] ♦ (8) Κλωνοποίηση [σ. 268] ♦ (9) Λεξιπενία – Η Ελληνική γλώσσα [σ. 271] ♦ (10) Ναρκωτικά [σ. 274] ♦ (11) Παγκοσμιοποίηση [σ. 277] ♦ (12) Πόλεμος και ειρήνη [σ. 279] ♦ (13) Πολιτισμός [σ. 282] ♦ (14) Πρωτοβουλία (ατομική) [σ. 285] ♦ (15) Ρατσισμός [σ. 286] ♦ (16) Τέχνη [σ. 290] ♦ (17) Φανατισμός [σ. 293] ♦ (18) Φιλία [σ. 295] ♦ (19) Χάσμα των γενεών [σ. 297] ♦ (20) Χρήμα [σ. 301]	
2. «Επιτομή» Λεξικού εννοιών ανεπτυγμένων σε συνεχές κείμενο	303
(1) Αυτογνωσία - αυτοκριτική [σ. 305] ♦ (2) Γνώση [σ. 308] ♦ (3) Δημοκρατία και Παιδεία [σ. 310] ♦ (4) Εξανδραποδισμός της ζωής [σ. 313] ♦ (5) Ηλεκτρονική Τεχνολογία και Παιδεία [σ. 316] ♦ (6) Ιδανικά και νέοι [σ. 318] ♦ (7) Καθήκον [σ. 320] ♦ (8) Λογική ή συναίσθημα; [σ. 321] ♦ (9) Μετανάστευση [σ. 323] ♦ (10) Ομοφυχία (εθνική) [σ. 327] ♦ (11) Παιδεία [σ. 330] ♦ (12) Ποινή [σ. 334] ♦ (13) Σεβασμός [σ. 336] ♦ (14) Συμφέρον [σ. 339] ♦ (15) Τηλεόραση και Ραδιοφωνία [σ. 340]	
Γ' ΜΕΡΟΣ: ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	
Εισαγωγή Γ' Μέρους	343
Περιλήψεις κειμένων – Απαντήσεις ασκήσεων Α' Μέρους	345
Συγκεντρωτικός πίνακας ασκήσεων πανελλαδικών εξετάσεων κατ' έτος	444
Ευρετήριο ασκήσεων κατά γνωστικό αντικείμενο	446
«Ομαδοποίηση» ανεπτυγμένων εννοιών σε 24 θεματικές ενότητες	449
Ευρετήριο ανεπτυγμένων εννοιών	454
Βιβλιογραφία	456
Βιβλιοκριτική πρώτου βιβλίου	458
Ευχαριστίες	463

Α' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΙΜΕΝΟΛΟΓΙΑ – ΑΣΚΗΣΙΟΛΟΓΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ Α' ΜΕΡΟΥΣ

Τα κείμενα που περιλαμβάνονται στο Α' μέρος είναι τριάντα πέντε (35) και ανθολογήθηκαν από την ελληνική, κυρίως, κειμενογραφία με χρονικούς άξονες τη «συγχρονικότητα» –ας μας επιτραπεί ο όρος– ως ευρεία έννοια και την επικαιρότητα.

Η επιλογή των κειμένων έγινε με βάση τη διδακτέα ύλη και τους στόχους της εκπαιδευτικής διαδικασίας στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας των τριών τάξεων του Λυκείου και σύμφωνα με τις απαιτήσεις των Πανελλαδικών εξετάσεων για την εισαγωγή των υποψηφίων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Η περίληψη των κειμένων, που ζητείται να συνταχθεί, είναι συνοπτική ή και μόνο διαγραμματική και σε ελάχιστες περιπτώσεις ζητείται παράλληλα και μία εκτενής. Η έκτασή της προσδιορίζεται κάθε φορά από τον αριθμό των λέξεων μέσα σε παρένθεση. Παράλληλα, μια άλλη διάκριση της περίληψης γίνεται ως προς το ύφος της, που τις περισσότερες φορές ζητείται να είναι επικοινωνιακό και σε κάποιες περιπτώσεις απλώς πληροφοριακό, με απλή πύκνωση λόγου.

Οι **ασκήσεις** που τίθενται **στοχεύουν** στο να «γυμνάσουν» τους μαθητές σε εφαρμογές για τη σωστή εκμάθηση και την καλύτερη γνώση της μητρικής μας γλώσσας. Πιο συγκεκριμένα είναι ασκήσεις: α. κατανόησης κειμένου, β. ανάπτυξης άποψης του συγγραφέα σε μία ή δύο παραγράφους, γ. λογοτεχνικές, δ. συντακτικές-γραμματικές, ε. μορφολογικές-υφολογικές, στ. λεξιλογικές, ζ. δόμησης λόγου, η. τρόπων ανάπτυξης παραγράφου, θ. τρόπων και μέσων πειθούς, ι. επισήμανσης χαρακτηριστικών των κειμενικών ειδών κ.ά.

Πρέπει να τονιστεί ότι, επειδή οι ασκήσεις προορίζονται για εξάσκηση των μαθητών που φοιτούν και στις τρεις τάξεις του Λυκείου, για κάθε κείμενο είναι δέκα (10). Συνολικά ανέρχονται στις τριακόσιες πενήντα (350), πολλές από τις οποίες έχουν δύο ή τρία υποερωτήματα. Στο τέλος των ασκήσεων κάθε κειμένου, βέβαια, υπάρχει σχετική υποσημείωση, που διευκρινίζει **ποιες ασκήσεις απευθύνονται στους μαθητές χωριστά κάθε τάξης**, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν με επιτυχία σε αυτές.

Επίσης, επισημαίνεται ότι –σε περίπτωση που κάποιος συνάδελφος επιλέξει ένα (1) από τα τριάντα πέντε (35) κείμενα για τη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών του– την **έκταση του κειμένου** την καθορίζει ο ίδιος ο διδάσκων, **ανάλογα με τη δυσκολία του κειμένου, το επίπεδο της τάξης των μαθητών και τον καθορισμένο χρόνο εξέτασης του μαθήματος**. Τα ίδια, φυσικά, κριτήρια ισχύουν και για τον αριθμό των ασκήσεων που θα επιλέξει για αξιολόγηση. Εννοείται, τέλος, ότι –κατά την κρίση του διδάσκοντος– μπορεί να διαφοροποιηθούν οι ασκήσεις ή να τεθούν άλλες.

Ωστόσο, έχουμε την άποψη ότι στη διάρκεια δύο διδακτικών ωρών ο μαθητής μπορεί να απαντήσει σε τρεις (3) ασκήσεις, καθότι απαιτείται –προφανώς– εύλογος χρόνος για τις απαντήσεις κατανόησης του κειμένου ή τη σύνταξη της περίληψής του και για την παραγωγή λόγου σε θέμα έκθεσης με ένα ζητούμενο. Όσον αφορά σε ένα τρίωρο διαγώνισμα στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, ο τελειόφοιτος μαθητής-υποψήφιος των Πανελλαδικών Εξετάσεων, κατ' αναλογία, μπορεί να απαντήσει σε έξι (6) ασκήσεις, αφού πρέπει εντός του καθορισμένου τριώρου χρονικού διαστήματος –εκτός από τις ασκήσεις– να συντάξει την περίληψη του κειμένου και να εκθέσει τις απόψεις του σ' ένα θέμα που θα περιλαμβάνει δύο ζητούμενα.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ - ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Α' ΜΕΡΟΥΣ

Τα κείμενα είναι αυτούσια, αποσπασματικά ή διασκευασμένα για πρακτικούς και μεθοδολογικούς λόγους.

Στην πρώτη στήλη του πίνακα αναγράφονται οι τίτλοι των 35 κειμένων των συγγραφέων, στη δεύτερη προτείνεται η έννοια ή οι έννοιες για παραγωγή λόγου κατά κείμενο, οι οποίες αναπτύσσονται στο Β' Μέρος, ενώ στην τρίτη στήλη αναγράφεται ο αριθμός της σελίδας που αντιστοιχεί σε κάθε έννοια.

Α' ΜΕΡΟΣ	Β' ΜΕΡΟΣ	
Κείμενο	Προτεινόμενη έννοια ή έννοιες για παραγωγή λόγου	Σελίδα
1. «Αν ανοίξουμε στα παιδιά την καρδιά μας ...», Μανόλης Ανδρόνικος, σελ. 15	Ιδανικά και Νέοι / Παιδεία	318 / 330
2. «Τα παιδιά μελετούν, αλλά δεν κατανοούν», Β. Χρυσοστομίδου, σελ. 18	Λεξιπενία	271
3. «Η παιδεία, το σταυρόλεξο της ζωής και η ελευθερία», άρθρο πολίτη (Γιώργος Θ. Μικαήλ), σελ. 22	Σύγχρονο Σχολείο / Αμφισβήτηση Εκπαιδευτικού Συστήματος	pdf (2000) / 153
4. «Διάλογος δύο γενεών», Ε. Π. Παπανούτσος, σελ. 25	Χάσμα των Γενεών / Σχέσεις των εφήβων με το περιβάλλον τους	297 / 207
5. «Διαφήμιση και Σχολική Νεότητα», Λογοτεχνική, σελ. 29	Διαφήμιση	258
6. «Επιθετικότητα και σχολικός εκφοβισμός - Θυματοποίηση», Ελένη Δ. Τρίγκα-Μερτίκα, σελ. 32	Ενδοσχολική βία	193
7. «Περί Αριστείας», Χάρης Ναζάκης, σελ. 35	Η γνώση / Ανθρωπιστική παιδεία	308 / 252
8. «Οι συνθήκες ζωής στις μεγαλουπόλεις», Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, σελ. 38	Ανθρώπινες σχέσεις / Φιλία	158 / 295, pdf (2016)
9. «Η αυτοκριτική και η αναγκαιότητά της», από το προσωπικό αρχείο, σελ. 41	Αυτογνωσία – αυτοκριτική	305
10. «Η Ασπίδα», Θεοδόσης Πελεγρίνης, σελ. 45	Πρωτοβουλία (ατομική)	285
11. «Στάσεις κοινωνίας για την αναπηρία», Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με αναπηρία, σελ. 48	Άτομα με ειδικές ανάγκες-ικανότητες	139
12. «Εγώ ή εμείς», άρθρο πολίτη, σελ. 52	Ατομικό και κοινωνικό συμφέρον	339
13. «Η δύναμη της γλώσσας», Ε. Π. Παπανούτσος, σελ. 55	Η γλώσσα	256
14. «Λέξεις – χρυσμοί, λέξεις ενώσεως αψιδωτής...», Γ. Γραμματικάκης, σελ. 58	Ανθρωπισμός / Ελληνική Γλώσσα / Πολιτισμός	251 / 271 / 282
15. «Μνήμη», Γ. Σταματόπουλος, σελ. 61	Εθνική αυτογνωσία	265

Κείμενο	Προτεινόμενη έννοια ή έννοιες για παραγωγή λόγου	Σελίδα
16. «Ο ιστός που μας κρατάει», Τασούλα Καραϊσκάκη, σελ. 64	Εθελοντισμός	261
17. «Ο ελληνισμός σήμερα», Κ. Δεσποτόπουλος, σελ. 67	Ελληνισμός / Ανθρωπιστική παιδεία	265 / 252
18. «Κτισμένη κληρονομιά», Ηλίας Μπεριάτος, σελ. 70	Πολιτιστική (μνημειακή) κληρονομιά	393 / pdf (2013)
19. «Η Νεοελληνική φυσιογνωμία», Κ.Ε. Τσιρόπουλος, σελ. 73	Προτερήματα και μειονεκτήματα του Έλληνα	266
20. «Εν τω μεταξύ», Πέπη Ρηγοπούλου, σελ. 76	Πόλεμος και Ειρήνη	279
21. «Η ποίηση είναι μία διαρκής επανάσταση», Οδυσσέας Ελύτης - Γιώργος Πηλικός, σελ. 79	Η τέχνη	290 / pdf (2012)
22. «Παιδιά ενός κατώτατου θεσμού», Έλλη Γ. Πάνου, σελ. 83	Παραβίαση δικαιωμάτων του παιδιού	220
23. «Ξενοφοβία», Θανάσης Γαλκέτσος, σελ. 87	Ξενοφοβία	196
24. «Η προσφυγιά», Ημερολόγιο Συλ. Υπαλλήλων Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, σελ. 91	Προσφυγιά - Μετανάστευση	323
25. «Μπρεχτ και Χίτλερ», Μάριος Πλωρίτης, σελ. 96	Φανατισμός - Ρατσισμός	293
26. «Η διαδικτυακή μας εξάρτηση», Σπύρος Μανουσέλης, σελ. 100	Διαδίκτυο / Ηλεκτρονική τεχνολογία και παιδεία	421, 316, pdf (2011)
27. «Οι κοινωνίες της επιτήρησης», Δ. Τσιόβας, σελ. 103	Ανθρώπινα δικαιώματα	247
28. «Το τέλος του ηρωισμού», Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, σελ. 106	Πόλεμος	279
29. «Οι ρίζες του μίσους», Κορνήλιος Καστοριάδης, σελ. 109	Ρατσισμός	286
30. «Οι στόχοι της επιστήμης», Γ. Δ. Σκαλκέας, σελ. 112	Επιστήμη / Ο ρόλος του Επιστήμονα	pdf (2002)
31. «Πρέπει να δοκιμαστεί κι άλλο», Ιωάννα Νιαώτη, σελ. 115	Κλωνοποίηση	268
32. «Η αντικουλτούρα των ναρκωτικών», Γ. Δ. Δασκαλάκης, σελ. 118	Ναρκωτικά	274
33. «Τι σημαίνει να είσαι Ανθρώπινος», Έρικ Φρομ, σελ. 121	Ανθρώπινες αρετές	253
34. «Η δοκιμασία ενός πολιτισμού», Γ. Γραμματικάκης, σελ. 124	Φυσικό περιβάλλον / Υγιής ζωή	144, pdf (2003, 2013) / 181
35. «Τα 8 θανάσιμα αμαρτήματα του πολιτισμού μας», Κόνραντ Λόρεντς, σελ. 127	Η κρίση του πολιτισμού μας	282

Παρατήρηση: Στα παρακάτω κείμενα του πίνακα ζητείται ανάπτυξη μίας άποψης του συγγραφέα σε μία ή δύο παραγράφους. Οι απόψεις, που αναπτύσσονται στις αντίστοιχες ασκήσεις των κειμένων, θα μπορούσαν να αποτελέσουν ερεθίσματα για παραγωγή λόγου, σύμφωνα με τον πίνακα που ακολουθεί κατά κείμενο (στην Α' στήλη) και κατά αναπτυσσόμενη άποψη (στη Β' στήλη).

Α' ΜΕΡΟΣ		
Α' στήλη: Κείμενο	Β' στήλη: Άποψη που αναπτύσσεται σε μία ή δύο παραγράφους	Σελίδα
Κείμενο 5 ^ο . «Διαφήμιση και Σχολική Νεότητα», Λογοτεχνική	Η δύναμη της πειθούς των Μ.Μ.Ε. στους μαθητές	356
Κείμενο 8 ^ο . «Οι συνθήκες ζωής στις μεγαλουπόλεις», Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος	Η έλλειψη των ανθρώπινων σχέσεων στις μεγαλουπόλεις	364
Κείμενο 10 ^ο . «Η Ασπίδα», Θεοδόσης Πελεγρίνης	Η αλλοτρίωση της ανθρώπινης προσωπικότητας	369
Κείμενο 12 ^ο . «Εγώ ή εμείς», άρθρο πολίτη, (Άγγελος Μιχ. Μπαγιάτης)	Ατομική και κοινωνική ευημερία σε αλληλεξάρτηση	375
Κείμενο 14 ^ο . «Λέξεις – χρησμοί, λέξεις ενώσεως αφιδωτής...», Γ. Γραμματικάκης	Δάσκαλος: αναντικατάστατη αξία	381
Κείμενο 15 ^ο . «Μνήμη», Γ. Σταματόπουλος	Η δύναμη της συλλογικότητας	384
Κείμενο 18 ^ο . «Κτισμένη κληρονομιά», Ηλίας Μπεριάτος	Πολιτιστική κληρονομιά, πολιτιστική δημιουργία	393
Κείμενο 21 ^ο . «Η ποίηση είναι μία διαρκής επανάσταση», Οδυσσέας Ελύτης- Γιώργος Πηλιχός	Η επαναστατικότητα του ποιητή	401
Κείμενο 23 ^ο . «Ξενοφοβία», Θανάσης Γιαλκέτσος	Το δικαίωμα της ασφάλειας του πολίτη	407
Κείμενο 24 ^ο . «Η προσφυγιά», Ημερολόγιο Συλλόγου Υπαλλήλων Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος	Έλληνες και προσφυγιά	411
Κείμενο 25 ^ο . «Μπρεχτ και Χίτλερ», Μάριος Πλωρίτης	Η αξία της Δημοκρατίας	414
Κείμενο 27 ^ο . «Οι κοινωνίες της επιτήρησης», Δ. Τσιόβας	Η συμβολή του διαδικτύου στον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας	421
Κείμενο 28 ^ο . «Το τέλος του ηρωισμού», Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος	Τα δεινά του πολέμου	424
Κείμενο 33 ^ο . «Τι Σημαίνει να Είσαι Ανθρώπινος», Έρικ Φρομ	Η αξία της ελπίδας	437

Υποσημείωση: Οι έννοιες συμβολίζονται με τις λέξεις, που ονομάζονται **όροι**. Οι όροι είναι **απλοί**, όταν εκφέρονται με μία λέξη π.χ. λεξίπενια, εθελοντισμός. **Σύνθετοι** είναι όταν εκφέρονται με περισσότερες λέξεις π.χ. εθνική αυτογνωσία, χάσμα των γενεών.

Αν ανοίξουμε στα παιδιά την καρδιά μας...

Απόσπασμα από την «Παιδεία ή υπνοπαιδεία»,
Μανόλης Ανδρόνικος, 1975.

Τίποτα δεν θα κερδίσουν αυτά τα παιδιά από τη δική μας εμπειρία μέσα στον κόσμο όπου θα ζήσουν; Προτού δώσω εγώ την απόκριση, την έχουν δώσει, τη δίνουν κάθε μέρα οι ίδιοι οι νέοι που διαβάζουν άπληστα, που πηγαίνουν στο θέατρο, που παρακολουθούν ομιλίες. Τι αναζητούν στα βιβλία και στα θεάματα και στα ακροάματα οι νέοι, αν όχι την εμπειρία των παλαιότερων που τους αναγνωρίζουν τη σοφία και τη γνώση της πλουσιότερης εμπειρίας; Αυτή τη γνώση μπορούν να τους τη μεταδώσουν όχι μονάχα οι τεχνίτες και οι σοφοί, αλλά και ο καθένας από μας, ο πατέρας, ο φίλος, ο δάσκαλος, με μια προϋπόθεση, καίρια και αποφασιστική: την ειλικρίνεια. Αν ανοίξουμε στα παιδιά μας την καρδιά μας και τους αποκαλύψουμε γυμνή την αλήθεια για όσα γνωρίσαμε στη ζωή, τις χαρές και τις πίκρες μας, τις κατακτήσεις μας και τις απογοητεύσεις μας, τα όνειρά μας και τα επιτεύγματά μας, τα χτυπήματα και τις πληγές, αλλά και τις πονηριές μας και τις ατιμίες μας, τις αδυναμίες και τις μικρότητες· έναν απολογισμό τίμιο και θαρραλέο, όπου χωρίς καμιά λογοκρισία να έχουν αναγραφεί και οι αρετές και οι κακίες μας και τα φωτεινά και τα σκοτεινά σημεία της δράσης μας. [...]

Η νηφαλιότητα και η σωφροσύνη των ώριμων ανθρώπων δεν πρέπει να τρομάξει από την ορμή των νέων· αντίθετα οφείλει να τη χαρεί και να την αξιοποιήσει. Οι νέοι ξέρουν να ορμούν, ξέρουν όμως και να στοχάζονται· είναι αυτοί που γεμίζουν τα βιβλιοπωλεία και τα θέατρα και τους καλούς κινηματογράφους, την ώρα που εμείς οι «ώριμοι» βυθιζόμαστε στο σκοτάδι, για να ναρκωθούμε με τις απελπιστικές ηλιθιότητες των τηλεοράσεων. Και κατορθώνουν να βρουν αληθινή πνευματική τροφή, όταν εμείς τους προσφέρουμε αξιοθρήνητα σχολικά βιβλία.

Αν αγαπούμε αληθινά αυτόν τον τόπο, είναι καιρός να δώσουμε όλες μας τις δυνάμεις, υλικές και πνευματικές, για την παιδεία των νέων. Στο μυαλό των παιδιών μας μπορούμε να στηρίξουμε το μέλλον και την προκοπή της Ελλάδας. Και τα παιδιά αυτά είναι έτοιμα να κάνουν κάθε θυσία όταν βεβαιωθούν πως αυτή γίνεται για το καλό όχι μονάχα το δικό τους, αλλά για το καλό του συνόλου. Αλλά, για να βεβαιωθούν, απαιτούν από μας πρώτα και κύρια τιμότητα και ειλικρίνεια· απαιτούν σοβαρότητα και προπάντων απαιτούν να σταματήσουμε τις

υποκρισίες και τις δημαγωγίες. Είναι έτοιμα να ακούσουν και να συζητήσουν την κριτική, φτάνει να κάνουμε και εμείς το ίδιο. Δε θέλουν τη συγκατάβαση ούτε το χειροκρότημα· δέχονται τη σκληρή διαλεκτική αντιμετώπιση και την ανταποδίδουν με ικανοποίηση.

Πριν από κάθε άλλο είναι ανάγκη να κερδίσουμε την εμπιστοσύνη των νέων. Κι αυτό μπορεί να γίνει μονάχα με ανοιχτή καρδιά και καθαρό νου, με αγάπη και πίστη. Από την πλευρά της Πολιτείας είναι απαραίτητο να δοθεί προτεραιότητα στην Παιδεία.

A Να αποδοθεί περιληπτικά το περιεχόμενο του αποσπάσματος (100 λέξεις).

B Ασκήσεις

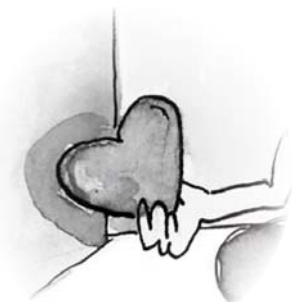
- 1** Απαντήστε με την ένδειξη Σ (Σωστό) ή Λ (Λάθος), σύμφωνα με το πνεύμα του συγγραφέα:
 - α. Οι νέοι αναζητούν την εμπειρία των παλαιότερων στα βιβλία και τα θεάματα.
 - β. Τη γνώση της εμπειρίας μπορούν να αντλήσουν οι νέοι μόνο από τους τεχνίτες και τους σοφούς.
 - γ. Ο συγγραφέας πιστεύει ότι οι μεγαλύτεροι μπορούν να γίνουν οι δάσκαλοι της ζωής.
 - δ. Η ορμητικότητα των νέων δεν πρέπει να τρομάζει τους ώριμους ανθρώπους.
 - ε. Ο συγγραφέας πιστεύει ότι η εκπαίδευση προσφέρει πραγματική γνώση στους νέους.
 - στ. Ο συγγραφέας θεωρεί απαραίτητη την επένδυση της κοινωνίας και της πολιτείας στην Παιδεία.
- 2** Ποιες ερωτήσεις εντοπίζετε στην 1^η παράγραφο; Ποιον ρόλο εξυπηρετούν;
- 3** α. Με ποιον τρόπο είναι ανεπτυγμένη η 2^η παράγραφος;
β. Ποια είναι τα δομικά μέρη της 3^{ης} παραγράφου;
- 4** παιδεία (3^η παρ.) – Παιδεία (4^η παρ.): Ποια η σημασιολογική διαφορά στη χρήση της έννοιας; Σχηματίστε δύο προτάσεις χρησιμοποιώντας αντίστοιχα τη λέξη.
- 5** Να βρείτε τους χρονικούς προσδιορισμούς του κειμένου, να επισημάνετε τον τρόπο που εκφέρονται και τι δηλώνουν.

- 6** Να βρείτε τις δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις της 1^{ης} παραγράφου και να τις χωρίσετε σε α) ονοματικές και β) επιρρηματικές.
- 7** Να αιτιολογήσετε τη χρήση των σημείων στίξης:
- διπλή τελεία στην 1^η παράγραφο: (αποφασιστική:)
 - εισαγωγικά στην 2^η παράγραφο: («ώριμοι»)
- 8** Να μετατραπεί η ενεργητική σύνταξη του αποσπάσματος (από την 1^η παράγραφο) σε παθητική: «Αυτή τη γνώση μπορούν [...] την αλήθεια [...]».
- 9** Να εντοπίσετε τέσσερα (4) παραδείγματα μεταφορικής χρήσης του λόγου.
- 10** α. Να γράψετε ένα συνώνυμο για κάθε λέξη:
 απόκριση, προϋπόθεση, αρετές, κακίες, νηφαλιότητα, σωφροσύνη, στοχάζονται, αληθινή, (να) βεβαιωθούν, απαιτούν.
- β. Να γράψετε ένα αντώνυμο για κάθε λέξη:
 θα κερδίσουν, εμπειρία, πλουσιότερης, γεμίζουν, αξιοθρήνητα, σοβαρότητα, τιμιότητα, συγκατάβαση, καθαρό, πίστη.

Προτεινόμενες ασκήσεις κατά Λυκειακή τάξη

A Λυκείου:	1	2	3	4			7	8	9	10
B Λυκείου:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Γ Λυκείου:	1	2	3	4			7	8	9	10

Απαντήσεις ► σελ. 345

Τα παιδιά μελετούν, αλλά δεν κατανοούν

Β. Χρυσοστομίδου, 2013,
από την Τράπεζα Θεμάτων για την Α' Λυκείου.

«Πολλές φορές διαβάζω και δεν καταλαβαίνω. Όταν τα κείμενα είναι αρχαία με νέα ελληνικά μαζί, μου φαίνονται πολύ περίεργα. Δυσκολεύομαι να καταλάβω, θέλει πολλή ανάλυση» απαντάει σε σχετική ερώτηση η Ελ., μαθήτρια της Γ' Λυκείου. Επίσης ο Β., μαθητής Γ' Λυκείου, δηλώνει: «Εκτός σχολείου, δεν μ' αρέσει να διαβάζω. Αν εξαιρέσω τα μαθήματα που μ' ενδιαφέρουν για τις Πανελλαδικές, χρειάζομαι συνήθως αρκετό χρόνο να κατανοήσω ένα κείμενο». Τέλος ο Στ., μαθητής Β' Λυκείου, αναφέρει: «Δυσκολεύομαι να γράψω. Δεν έχω ιδέες ή όταν έχω, δεν μπορώ να τις αναπτύξω. Έκθεση, πάω φροντιστήριο, μαθαίνω “πακέτα λέξεων”, τα γράφω. Άλλα βιβλία, σχεδόν ποτέ. Μόνο Χάρν Πότερ παλαιότερα. Προτιμώ ταινίες».

Όταν τέθηκε το ερώτημα στους εκπαιδευτικούς, αν τα παιδιά καταλαβαίνουν όταν μελετούν, οι απαντήσεις ήταν κατηγορηματικά αρνητικές. «Όχι όχι!», θα πει χωρίς δεύτερη σκέψη η Ε.Ρ., φιλόλογος και την άποψη αυτή συμμερίζονται πολλοί συνάδελφοί της με πολυετή εμπειρία. Τα παιδιά είναι αρνητικά μπροστά στο συνεχές κείμενο. Βαριούνται και φοβούνται. Η λεξιπενία είναι ιδιαίτερα αισθητή, ενώ πρόβλημα υπάρχει τόσο στην κατανόηση, όσο και στην ορθογραφία. Το επίπεδο εγγραμματισμού διαρκώς υποβαθμίζεται στην Ελλάδα. Βέβαια, αντίστοιχη περιγράφεται η κατάσταση και στα δημόσια σχολεία της Γαλλίας, όπου μάλιστα καταργήθηκε η συγγραφή δοκιμίου από μαθητές, επειδή αδυνατούσαν οι περισσότεροι να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις αυτού του είδους λόγου.

Οι ειδικοί αποδίδουν το πρόβλημα σε πολλούς παράγοντες. Αρχικά στο οικογενειακό περιβάλλον. Τα παιδιά δεν είναι μυημένα στη λογοτεχνία, καθώς το περιβάλλον τους δεν ευνοεί συνήθως τη φιλιαναγνωσία. «Ούτε εφημερίδα δεν διαβάζουν τα παιδιά μας, πράγμα που αποτυπώνεται και στο γράψιμό τους», αναφέρει μία μητέρα εφήβου. Οι εκπαιδευτικοί, παραδέχονται πως ευθύνονται κι αυτοί, καθώς αρκετές φορές «κατεβάζουν τον πήχη». Φυσικά, το πρόβλημα επιδεινώνεται και από τον μεγάλο όγκο της διδακτέας ύλης, ο οποίος είναι αντιστρόφως ανάλογος με τον διαθέσιμο χρόνο. Επίσης διάφοροι πειραματισμοί στην εκπαίδευση και η απουσία συνέχειας ευθύνονται για τη φθίνουσα πορεία του εγγραμματισμού. Ίσως όμως φταίει και η εικόνα, το διαδίκτυο, τα greeklish και γε-

νικότερα οι νέοι τρόποι επικοινωνίας, στους οποίους έχουν εθιστεί τα παιδιά μας. Έχοντας εξοικειωθεί με το επιφανειακό αδυνατούν να επεξεργαστούν ένα κείμενο και να αποκωδικοποιήσουν τα μηνύματά του.

«Η ικανότητα του μαθητή να διαβάζει, να κατανοεί και να συνθέτει κείμενα διαφορετικού είδους, η έννοια δηλαδή του εγγραμματισμού, στη σχολική κοινότητα δεν έχει κατακτηθεί από την πλειονότητα των παιδιών», επισημαίνουν αρκετοί καθηγητές Πανεπιστημίου. «Αυτό δεν είναι μόνο απόρροια του δύσκολου λεξιλογίου, αλλά και της εσωτερικής δομής και διάρθρωσης του κειμένου. Όσο απομακρυνόμαστε από τον αφηγηματικό λόγο και εισάγεται στα σχολικά εγχειρίδια ο επιστημονικός, έστω απλοποιημένος, τόσο δυσχεραίνει η προσπάθεια κατανόησης. Τα παιδιά μας δεν υστερούν σε νοημοσύνη. Ορισμένες φορές όμως καλούνται να διαχειριστούν «ύλη», που είναι δύσκολη για τον μέσο μαθητή, ενώ ο διαθέσιμος χρόνος αποτελεί πλέον αγαθό σε ανεπάρκεια», διατείνονται οι ειδικοί.

Επομένως, κρίνεται αναγκαίο να εστιάσουμε στην ικανότητα του παιδιού να κατανοεί τις ερωτήσεις, να δίνει απαντήσεις, αλλά και να διατυπώνει το ίδιο ερωτήσεις. Να επεξεργάζεται με αυτονομία τα δεδομένα και να αντιλαμβάνεται τις μεταξύ τους σχέσεις.

Σε ό,τι αφορά τους εκπαιδευτικούς οι ειδικοί επισημαίνουν ότι είναι απαραίτητη η συνεχής επιμόρφωσή τους. Επίσης, είναι αναγκαίος ο σωστός προγραμματισμός, με βάση τον οποίο θα υλοποιούνται οι καινοτομίες στην εκπαίδευση, στο πλαίσιο των προκλήσεων της εποχής.

Ωστόσο, δε θα πρέπει να παραγνωρίσουμε και τον ρόλο των γονέων, οι οποίοι οφείλουν να υποστηρίξουν την προαγωγή της γνώσης. Με ποιους τρόπους; «Μιλώντας από την αρχή στο παιδί επεξηγηματικά, ερμηνευτικά και σχολιαστικά, όχι μόνο καθοδηγητικά. Εμπλεκόμενοι στην εκπαιδευτική διαδικασία. Εκθέτοντάς το σε προσλαμβάνουσες, ανάλογες με την ηλικία του», συμπληρώνουν οι ειδικοί.

A Να δοθεί ένας πλαγιότιτλος για καθεμιά παράγραφο.

B Ασκήσεις

1 Βασιζόμενοι στο κείμενο, να χαρακτηρίσετε με την ένδειξη Σ (Σωστό) ή Λ (Λάθος) τις παρακάτω φράσεις:

- α. Τα Διαδίκτυο βοηθάει τα παιδιά να αποκωδικοποιήσουν τα μηνύματα.
- β. Οι περισσότεροι μαθητές κατανοούν όσα διαβάζουν και μπορούν να συνθέτουν κείμενα διαφορετικού είδους.
- γ. Η λεξιπενία είναι ιδιαίτερα αισθητή, ενώ πρόβλημα υπάρχει στην κατανόηση και στην ορθογραφία.
- δ. Οι γονείς πιστεύουν ότι τα περισσότερα παιδιά διαβάζουν εξωσχολικά βιβλία.
- ε. Το επίπεδο εγγραμματισμού είναι υψηλό στα δημόσια γαλλικά σχολεία.

2 Να συντάξετε μία παράγραφο 60-80 λέξεων, στην οποία να χρησιμοποιήσετε τις λέξεις/φράσεις του κειμένου:

- νέοι τρόποι επικοινωνίας
- κείμενο
- να αποκωδικοποιήσουν τα μηνύματα
- εκπαίδευση
- προκλήσεων της εποχής

3 Να επισημάνετε ποιες από τις παρακάτω προτάσεις/φράσεις του κειμένου χρησιμοποιούνται με κυριολεκτική/δηλωτική και ποιες με μεταφορική/συνυποδηλωτική σημασία:

- α. «κατεβάζουν τον πήχη»
- β. «φθίνουσα πορεία εγγραμματισμού»
- γ. «τα παιδιά μας δεν υστερούν σε νοημοσύνη»
- δ. να εστιάσουμε στην ικανότητα των παιδιών
- ε. είναι αναγκαίος ο σωστός προγραμματισμός.

4 Με ποιον τρόπο ανάπτυξης έχει οργανωθεί η 3^η παράγραφος του κειμένου;

5 Να απευθύνετε, ως Μαθητική Κοινότητα, **αίτηση** προς τον Σύλλογο Φιλολόγων του Νομού σας, με την οποία να ζητάτε τη συμβολή τους στην αντιμετώπιση της **λεξιπενίας** των συμμαθητών του σχολείου σας.

6 α. Να γραφεί ένα συνώνυμο για κάθε λέξη:

- καταλαβαίνω
- εγγραμματισμός
- επιδεινώνεται
- φιλιαναγνωσία
- απόρροια

β. Να γραφεί ένα αντώνυμο για κάθε λέξη:

- φθίνουσα
- απομακρυνόμαστε
- ανεπάρκεια
- αδυνατούσαν
- αυτονομία

7 Να αναλυθούν οι λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και να δημιουργηθούν νέες σύνθετες λέξεις, διατηρώντας σταθερό το β' συνθετικό:

- φιλόλογος
- λεξιπενία
- εγγραμματισμού
- ορθογραφία
- συγγραφή
- εφημερίδα
- λεξιλογίου
- απλοποιημένος
- αντιλαμβάνεται

8 Να δικαιολογηθεί η χρήση των σημείων στίξης:

- εισαγωγικά «πακέτα λέξεων» (1^η παρ.)
- θαυμαστικό «Όχι όχι!» (2^η παρ.)
- εισαγωγικά «ούτε εφημερίδα [...] γράψιμό τους» (3^η παρ.)
- ερωτηματικό «Με ποιους τρόπους;» (7^η παρ.)

9 Με ποιες λέξεις/φράσεις συνδέονται νοηματικά οι τέσσερις τελευταίες παράγραφοι του κειμένου; Να βρείτε μία συνώνυμή τους.

10 Να αντιστοιχίσετε μεταξύ λέξεων της Α' στήλης τη σημασία τους στη Β' στήλη.

Α'	Β'
α. τέλος (1 ^η παράγραφος)	α'. τρόπος
β. παλιότερα (1 ^η παράγραφος)	β'. (μεταφορικά) τόπος
γ. όχι όχι (2 ^η παράγραφος)	γ'. ποσό, αναλογία
δ. όπου (2 ^η παράγραφος)	δ'. εναντίωση (λανθάνουσα): «ας είναι»: αν και είναι
ε. αντιστρόφως (3 ^η παράγραφος)	ε'. πιθανότητα
στ. ίσως (3 ^η παράγραφος)	στ'. χρονική βαθμίδα (παρελθόν)
ζ. όσο-τόσο (4 ^η παράγραφος)	ζ'. (κυριολεκτικά) τόπος
η. έστω (4 ^η παράγραφος)	η'. χρονική έναρξη
θ. μεταξύ (5 ^η παράγραφος)	θ'. διπλή άρνηση
ι. από την αρχή (6 ^η παράγραφος)	ι'. προσθήκη

Προτεινόμενες ασκήσεις κατά Λυκειακή τάξη

A Λυκείου:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
B Λυκείου:	1	2	3	4		6	7	8	9	10
Γ Λυκείου:	1	2	3	4		6	7	8	9	10

Απαντήσεις ► σελ. 347

Η παιδεία, το σταυρόλεξο της ζωής και η ελευθερία

Διασκευασμένο άρθρο, από την ελεύθερη έκφραση στον ημερήσιο τύπο, 2015.

Το εκπαιδευτικό σύστημα των τελευταίων χρόνων αποπροσανατόλισε τους νέους και δεν τους βοήθησε να συνειδητοποιήσουν την τεράστια σημασία της γνώσης για την ολοκλήρωση της ανθρώπινης προσωπικότητας. Ο Σωκράτης –στην απολογία του– είπε ότι στόχος του δεν ήταν να δώσει γνώσεις στους μαθητές του, αλλά να τους διδάξει τον έρωτα για τη γνώση. Και πραγματικά, όλοι γνωρίζουμε ότι μόλις ο άνθρωπος έλθει στη ζωή, αμέσως αρχίζει να ψάχνει για τη γνώση και την αλήθεια.

Όλοι γνωρίζουμε το πάθος των μικρών παιδιών να ρωτάνε για τα πάντα. Η ανάγκη για μάθηση ξεπερνά και αυτές ακόμη τις βιολογικές τους ανάγκες. Έτσι, πολύ συχνά, τα παιδιά ξεχνάνε το φαγητό, γιατί αφιερώνονται στο παιχνίδι (που είναι η έκφραση της ανάγκης τους για γνώση). Οι περισσότεροι όμως ενήλικες της σημερινής κοινωνίας διαμορφώνουν την κοσμοθεωρία τους, σύμφωνα με τις υλοκρατικές αντιλήψεις που επικρατούν. Κάνουν σκοπό της ζωής τους την απόκτηση υλικών αγαθών και χρήματος, με την ψευδαίσθηση ότι με αυτά θα λύσουν όλα τα κοινωνικοοικονομικά και ψυχολογικά προβλήματα που τους απασχολούν. Ξεχνούν τελείως ότι όταν οι πρόγονοί μας έλεγαν «ευ ζην», δεν εννοούσαν την καλοπέραση (βόλεμα), αλλά την καλή ζωή (σωστή ζωή). Και σωστή ζωή σημαίνει βασικά ηθική ζωή, έρωτας για τη γνώση και τη δημιουργικότητα. Ξεχνούν πως όσο περισσότερες γνώσεις αποκτάς τόσο μεγαλύτερη αυτοεκτίμηση και χαρά νιώθεις, κάτι σαν αυτό που νιώθει εκείνος ο οποίος κατάφερε να λύσει ένα σταυρόλεξο για δυνατούς λύτες.

Κατά συνέπεια, το βασικότερο θεμέλιο πάνω στο οποίο πρέπει να στηριχτεί το παιδαγωγικό σύστημα της τρίτης χιλιετηρίδας είναι η «ψυχαγωγία» (αγωγή ψυχής) και όχι ο καταναγκασμός. Οι αρχαίοι μας πρόγονοι το γνώριζαν πολύ καλά αυτό και με τις περιπατητικές σχολές και τα συμπόσια οδήγησαν τον αρχαίο μας πολιτισμό στην άνθηση, που είναι γνωστή σε όλον τον κόσμο. Δεν είναι δυνατόν να αφομοιώσει κάποιος γνώσεις ή οποιαδήποτε πνευματική τροφή του προσφέρεις, αν δεν του ανοίξεις πρώτα την «όρεξη».

Με βάση αυτή την αλήθεια, ας ανασκουμπωθούμε όλοι εμείς που ενδιαφερόμαστε για το μέλλον των παιδιών μας και ας καθίσουμε να δουλέψουμε σοβαρά για την παιδεία. Ας συνεργαστούμε για να ξαναχτίσουμε από την αρχή μια παιδεία

αντιαυταρχική και «ψυχαγωγική», όπου ο δάσκαλος και ο καθηγητής θα είναι οι έμπειροι φίλοι και συνεργάτες του μαθητή στο δύσκολο, αλλά και τόσο απολαυστικό σταυρόλεξο της γνώσης και της ζωής. Και θα είναι στ' αλήθεια μεγάλη η χαρά, όταν τα κάθετα θα αρχίσουν να διασταυρώνονται με τα οριζόντια και όταν ο μαθητής θα ανακαλύψει και έννοιες που δεν φανταζόταν ότι θα τις βρει ποτέ, έννοιες που τις γεννά η ίδια η διασταύρωση. Ας αποφασίσουμε, λοιπόν, να εργαστούμε, ώστε να βοηθήσουμε τα παιδιά μας να γίνουν παθιασμένοι εραστές της γνώσης, δημιουργικοί «σούπερ gamers» της επιστήμης και της τέχνης και όχι κινητά λεξικά που –σε λίγα χρόνια– δεν θα θυμούνται πλέον τίποτα.

Είναι επιτακτική η ανάγκη να γίνει σε όλους μας συνείδηση ότι το πολυτιμότερο, το μέγιστο αγαθό δεν είναι ο πλούτος και τα υλικά αγαθά, αλλά η ελευθερία που στέκει πάνω από όλα αυτά. Και ελευθερία σημαίνει να έχεις φτάσει τόσο ψηλά ως πνεύμα και ψυχή, ώστε να μπορείς ακόμη και το όνειρο να το κάνεις πραγματικότητα. Η διαφορά του ανθρώπου από τα ζώα είναι ότι αυτός είναι ελεύθερος να αποφασίζει για τη ζωή του πάνω από ένστικτα και φυσικές ροπές. Ο μόνος τρόπος για την κατάκτηση της ελευθερίας είναι η γνώση της αλήθειας, που την κερδίζουμε με τη σωστή παιδεία. «Μάθετε την αλήθεια. Αυτή θα σας ελευθερώσει», είπε Εκείνος ο δάσκαλος.

Η νέα παιδεία, επομένως, για την οποία οφείλουμε όλοι μαζί να παλέψουμε, πρέπει να παράγει ελεύθερα, δημιουργικά άτομα, με υψηλό επίπεδο γνώσεων, κατάλληλα να διαχειριστούν με αποτελεσματικότητα τα μεγάλα προβλήματα του πλανήτη και τελικά να χτίσουν μια αληθινή και όχι κατ' ευφημισμό –όπως σήμερα– ανθρώπινη κοινωνία.

A Να αποδοθεί περιληπτικά το περιεχόμενο του άρθρου. (περίπου 120 λέξεις)

B Ασκήσεις

1 Να επιλέξετε την ένδειξη Σ (Σωστό), αν η πρόταση είναι σωστή ή Λ (Λάθος), αν η πρόταση είναι λανθασμένη, σύμφωνα με το πνεύμα του κειμένου, λαμβάνοντας υπόψη τις παρακάτω φράσεις:

- Το παιχνίδι αποτελεί την έκφραση της ανάγκης των παιδιών για γνώση
- Το «ευ ζην» αποσκοπούσε στην ευμάρεια των πολιτών
- Οι περιπατητικές σχολές οδηγούσαν στην αναζήτηση της γνώσης
- Παιδεία «ψυχαγωγική» είναι η διασκεδαστική παιδεία.

2 α. Ποια τα δομικά μέρη της 4^{ης} παραγράφου του άρθρου;

β. Ποιον τρόπο και μέσα πειθούς χρησιμοποιεί ο κειμενογράφος στην ίδια παράγραφο; Τεκμηριώστε την απάντησή σας.

- 3** Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης στη φράση που ακολουθεί: «Το εκπαιδευτικό σύστημα [...] προσωπικότητας» (από την 1^η παράγραφο) και να το μετατρέψετε στο αντίθετο είδος της.
- 4** Να επισημάνετε τις διαρθρωτικές-μεταβατικές φράσεις μεταξύ των τεσσάρων πρώτων παραγράφων του κειμένου και να εξηγήσετε τη χρησιμότητά τους στη συνοχή του λόγου.
- 5** Να αντιστοιχίσετε μεταξύ λέξεων της Α' και Β' στήλης την ετυμολογική συγγενειά τους (δύο λέξεις από τη Β' στήλη περισσεύουν).

Α' στήλη	Β' στήλη
α. γνώση	α'. ενδοσκόπηση
β. απολογία	β'. γένεση
γ. σκοπός	γ'. ανάγνωσμα
δ. λύτες	δ'. καταλυτικός
ε. πρόγονοι	ε'. ζωτικός
στ. ζωή	στ'. εναρκτήριο
ζ. αρχή	ζ'. επιστάτης
η. σύστημα	η'. στοχοθεσία
θ. προβλήματα	θ'. γέννηση
ι. ευφημισμός	ι'. αναβολή
	κ'. αντίλογος
	λ'. προφήτης

- 6** Να δικαιολογήσετε τη χρήση των σημείων στίξης στις παρακάτω περιπτώσεις:
- α. (βόλεμα) γ. «σούπερ gamers» ε. –όπως σήμερα–
 β. «όρεξη» δ. «Μάθετε [...] ελευθερώσει»
- 7** Η χρήση των παρακάτω φράσεων είναι κυριολεκτική ή μεταφορική;
- α. σταυρόλεξο της ζωής (στον τίτλο του άρθρου).
 β. Η ανάγκη για μάθηση (στη 2^η παράγραφο).
 γ. ένα σταυρόλεξο για δυνατούς λύτες (στη 2^η παράγραφο).
 δ. παθιασμένοι εραστές της γνώσης (στην 4^η παράγραφο).
- 8** Να αντικαταστήσετε τα υπογραμμισμένα ρήματα με αντίστοιχα στη σημασία λόγια ρήματα: ψάχνει, ξεχνάνε, γιώθεις, ας ανασκουμπωθούμε, να χτίσουν
- 9** Να βρείτε ένα συνώνυμο για κάθε λέξη: έρωτα, αντιλήψεις, άνθηση, ροπές, να παλέψουμε.
- 10** Να βρείτε ένα αντώνυμο για κάθε λέξη: αλήθεια, ενήλικες, γνώριζαν, έμπειροι, διαφορά.

Προτεινόμενες ασκήσεις κατά Λυκειακή τάξη

- A** Λυκείου: 1 2α 3 4 6 7 9 10
B Λυκείου: 1 2α 3 4 5 6 7 8 9 10
Γ Λυκείου: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Απαντήσεις ► σελ. 350